

Goed beoordeelde scholen mét visie, zónder groepsplannen

'Angst ontstaat als je dingen niet kunt uitleggen'

V.l.n.r. Gérard Zeegers,
Helma van Elst en Kim Borg:
'Wij weten wat we doen en
waarom we dat doen.'

'Als scholen bang zijn voor ons, is dat vaak een gebrek aan doorleefdheid en assertiviteit in de eigen visie. Angst is echt niet nodig!' Dat zei hoofdinspecteur Arnold Jonk eind februari in *Schooljournaal*, nadat eerder in een schema al duidelijk was geworden dat groepsplannen bijvoorbeeld helemaal niet hoeven. Op basisschool De Bonckert in Boxmeer en de dr. Schaepmanschool in Barendrecht geen groepsplannen, geen angst, geen gebrek aan visie. Boodschap op beide scholen: 'We weten wat we doen en waarom we dat doen en kunnen dat prima uitleggen aan de Inspectie.'

Lichtelijk eigenwijs, zo staat Gérard Zeegers, directeur van De Bonckert, wel bekend. Van angst voor de Onderwijsinspectie is absoluut geen sprake. 'Ik snap daar ook niks van. Wij hebben niks te verbergen. We legitimeren ons dagelijks handelen graag, aan elkaar, aan onze ouders, aan het schoolbestuur en aan de Inspectie. Maar blijkbaar is er toch op de een of andere manier ingeslopen dat scholen uit onzekerheid ellenlange groepsplannen gaan maken. Het gaat helemaal niet om de vorm waarin plannen en administratie gegoten worden, maar om de vraag of kinderen het onderwijs en de zorg krijgen die ze nodig hebben. Wij werken met schooleigen plannen, maar kunnen ook zonder groepsplannen prima uitleggen aan de Inspectie waarom we doen wat we doen en waarom dat goed is.' Intern begeleider Helma van Elst voegt toe: 'Angst ontstaat als je dingen niet kunt uitleggen. Door gesprekken met kind en ouders kennen wij de onderwijsbehoeften van het kind. Dat wordt vastgelegd en daarop wordt gereflecteerd. We weten waarom we doen wat we doen. Als de Inspectie onze vorm van verantwoord en niet goed zou keuren, dan leidt dat bij ons niet tot paniek of angst.'

SPAGAAT

Basisschool De Bonckert geeft haar onderwijs vorm vanuit de ervaringsgerichte onderwijsvisie, waarbij het welbevinden en de betrokkenheid van leerlingen centraal staan, schrijft de Inspectie in 2013 in haar Rapport van bevindingen vierjaarlijks bezoek. De school doet het goed, aldus het rapport. Aandachtspuntje volgens de Inspectie: er is geen genormeerd instrument om de ontwikkeling van sociale competenties te kunnen volgen. Positief is overigens wel dat de leraren al jaren met een eigen volg-

Anne-Mieke van den Heuvel: 'Het kan allemaal heel beknopt.'

instrument werken om de ontwikkeling van de leerlingen op het gebied van hun sociaal-emotionele ontwikkeling in beeld te brengen. Intern begeleider Van Elst daarover: 'Kinderen vullen het zelf in, reflecteren op zichzelf, en daarna bespreken we het met kind en ouders en stellen nieuwe doelen. Dat past bij onze school en onze visie van ervaringsgericht onderwijs.' Ander aandachtspuntje: het pedagogisch klimaat scoorde een 2, omdat er geen gecertificeerd instrument voorhanden was. Zeegers: 'Maar in het gesprek met de inspecteur bleek dat hij juist heel enthousiast was over ons pedagogisch klimaat. Dat stak hij niet onder stoelen of banken. Maar het toezichtskader gaf hem niet de ruimte om dat te verwoorden in zijn rapport.' Van Elst weer: 'We raken niet in paniek als de inspecteur kritische vragen stelt. Die komt eens in de vier jaar, wij beschouwen ons eigen handelen elke dag uiterst kritisch. We doen alleen wat we zelf van belang vinden voor ons onderwijs.'

FONTANEL

Kim Borg is leerkracht van groep 7 op De Bonckert. Ze vertelt: 'Ik voel me totaal niet in een stramien of keurslijf zitten. Ik heb in mijn groep heel veel vrijheid om te doen wat nodig is. Voor mezelf, niet voor de Inspectie, wil ik wel een overzicht hebben van alle kinderen, welk niveau ze hebben, wat ze nodig hebben en welke stappen we gaan zetten. Ik maak dat groepsoverzicht zo dat ik ermee kan werken.' Ib'er Van Elst vult aan: 'We kijken vooral naar de

onderwijsbehoeften van een kind. We luisteren naar het kind, leren hen na te denken over hun handelen. Het motto "zonder relatie geen prestatie", is leidend. We willen elk kind begrijpen, zien, erkennen in z'n krachten en noden en serieus nemen. We draaien niet aan het einde van de rit een resultaat uit, nee, we zijn de hele dag met dat proces bezig.' Zeegers beaamt: 'Dat procesgerichte werken vraagt de volle aandacht, de hele dag. Veel scholen maken hun groepsplannen productgericht, alsof je - plat gezegd - een trechter in de fontanel van het kind plaatst, daar van alles ingiet en dan kijkt wat er uit komt. Als de resultaten vervolgens niet voldoende zijn, dan krijgt de schoolleider dat te horen van de inspecteur, die dat doorgeeft aan zijn leerkrachten en die weer aan de kinderen, waarmee de prestatiedruk compleet is.' Leerkracht Borg: 'Ik ben inderdaad de hele dag aan het observeren en noteren, maar ik voel dat niet als werkdruk, omdat we bewust hebben gekozen voor deze manier van werken.'

LEGITIMEREN

De school werkt samen met de wetenschap met het lectoraat *Eigentijds beoordelen* in het project *Evalueren om te leren* om kinderen en leerkrachten te leren om te reflecteren op hun werk. Zeegers: 'We zitten hier dus niet maar wat te experimenteren,' lacht hij. 'We kunnen en willen legitimeren wat we aan het doen zijn. Als ouders weten wat onze intenties zijn en wat wij doen, instemmen met onze aanpak en, cruciaal, hun kind heeft daar profijt van,

dan doen wij het goed. We schrijven geen rapporten, maar werken sinds twee jaar met portfolio's. Sandra uit groep 8 omschreef het laatst kernachtig aan enkele Duitse en Engelse lerarenopleiders die De Bonckert bezochten: "Ik heb een portfolio, mijn juf vraagt aan mij wat ik wil leren, ik praat daarover met haar en zij helpt mij." Lachend: 'En daar kan geen groepsplan tegenop hoor!' Van Elst: 'Zeker niet als je jouw groepsplannen schrijft voor de Inspectie en het helemaal niet waar kunt maken.' Zeegers weer: 'Als je een heldere visie hebt, zie je het kind niet als een halffabricaat of als een eindproduct, dat met een zo hoog mogelijke score moet worden afgeleverd. Ik zou tegen alle schoolteams willen zeggen: formuleer een heldere, eigen visie, sta daarvoor, en doe je werk *with trust and confidence*. Neem zelf verantwoordelijkheid. En maak de inspecteur niet verantwoordelijk voor jouw handelen.'

BESCHIEDEN

Ook de Dr. Schaepmanschool (Jenaplan) in Barendrecht, met drie locaties, gebruikt geen groepsplannen om zich te verantwoorden en voelt geen hete adem van de Inspectie in de nek. De school kreeg onlangs de inspecteur op bezoek in het kader van de pilot *Toezicht 2020*, waaraan de school meedoet. In dat nieuwe toezicht gaat de Inspectie breder kijken; naar kwaliteitsgebieden in plaats van naar gedetailleerde indicatoren. Hoofdvragen zijn: leren kinderen maximaal? Geven leraren goed les? Is het klimaat voor leerlingen veilig, stimulerend en ambitieus? Bewaakt en ontwikkelt de directie de kwaliteit van de school? De Inspectie concludeerde dat de opbrengsten bovengemiddeld zijn, het aanbod breed is, het schoolklimaat positief ambitieus en 'welkom' is, er sprake is van doorgaande lijnen, transparantie, lerende organisatie, passie en talent, collectieve verantwoordelijkheid, collectief eigenaarschap. Aandachtspuntje: de school is te bescheiden. Bovenschools directeur Rien van den Heuvel: 'Wij maken samen onderwijs, samen met de kinderen en de ouders. We volgen geen methode, we plannen samen met de kinderen. Leraren sturen bij ons niet. Wij hebben doelen, maar kinderen hebben ook doelen. Dat leggen we vast in individuele afspraken. In portfolio's houden kinderen bij wat ze doen en waar ze trots op zijn. Het kind wordt steeds meer eigenaar van zijn leerproces.'

BEKNOPT

Anne-Mieke van den Heuvel, intern begeleider, legt uit waarom er op de Dr. Schaepmanschool nooit gewerkt is met groepsplannen. 'We werken met stamgroepen, waarin drie leerjaren samen zitten, met ook weer allerlei niveaus. Daar groepsplannen voor maken is niet te doen. We zijn jaren zoekende geweest naar een goed instrument om overzicht te hebben, zodat je je kunt verantwoorden naar de Inspectie, maar ook je werk kunt overdragen aan een vervanger. We maken nu per bouw met elkaar een 3- of 4-wekelijkse planning, gebaseerd op doelen, niet op methodes. De uitzonderingen daarop vind je in de groeps-overzichten, werkdocumenten waarin docenten constant

bijhouden wat leerlingen doen. Dit vormt ook de basis voor de groepsbesprekingen. Voorheen werkten de ib'ers de afspraken uit, waardoor de leerkrachten er onvoldoende eigenaar van werden. De kinderen werken met weekplannen en afsprakenbladen.' Ze lacht: 'Het lijkt alsnog best veel, maar het is echt niet veel werk en kan allemaal heel beknopt.'

HEIDENS KARWEI

Ib'er Maaïke van der Velden werkte hiervoor op een andere Jenaplanschool die wel met groepsplannen werkte. 'Dan ben je als ib'er constant aan het controleren en registreren om te kijken of leraren wel doen wat er allemaal is opgeschreven in dat groepsplan. Het was een heidens karwei en leverde' – met een weids gebaar – 'zulke pakken papier op. Nee, het waren geen werkbare documenten.' Anne-Mieke van den Heuvel denkt dat ook reguliere scholen profijt kunnen hebben van hun manier van werken. 'Maar dan moet je wel denken en plannen vanuit doelen en niet vanuit bladzijde 33 tot en met 36 van een methode.' Van der Velden haakt in: 'Dan laat je je niet meer leiden door wat gaat

'De vorm van verantwoording maakt niet uit, als je maar kunt uitleggen en laten zien wat je doet'

komen, maar stel je je eigen doelen, word je eigenaar van je onderwijs, dan straalt je dat uit, neem je de hele groep mee. En dat straalt je dan ook uit als de inspecteur op bezoek komt. De vorm van verantwoording maakt niet uit, als je maar kunt uitleggen en laten zien wat je doet.'

GEEN PANIEK

'Wij kregen een week van te voren te horen dat de inspecteur kwam, omdat een andere school was uitgevallen,' vertelt Rien van den Heuvel. 'Nou, geen paniek hoor, want wij zijn er, wij staan er.' Lacht: 'De inspecteur stond naast een meisje te kijken wat ze deed en toen zei ze: "Sorry, ik wil u nog wel heel veel vertellen, maar ik heb nog veel werk te doen en ik wil graag verder." Kinderen zijn doelbewust bezig, ze zijn zelf verantwoordelijk voor wat we aan het doen zijn. Daar kun je alleen maar van genieten, zo'n inspecteur ook, lijkt me. Het maakt in elk geval duidelijk hoe we werken. En als een kind iets anders doet dan de anderen en dat is terug te vinden in het afsprakenblad, dan vindt de inspecteur dat ook prima.' Van der Velden knikt: 'Je moet weten wat je doet en waarom je doet wat je doet. Je moet een visie hebben.' Rien van den Heuvel: 'Eigenlijk zouden plannen, hoe je ze dan ook noemt, moeten dienen om zelf te gaan nadenken over je onderwijs. Het zijn gewoon hulpmiddelen om je onderwijs te verbeteren. Zie het dan ook zo. Heb een eigen visie, doe het op je eigen manier en geloof er in!' ■

Alles lezen wat eerder is verschenen over werk- en regeldruk en Inspectie? Ga naar www.maakwerkvanwerkdruk.nl.